

Davovost a iniciativnost v charakteru čs. mírového vojáka.

Charakter našeho vojáka je určován a zaostřován dvěma tendencemi: sklonem k davovosti a k iniciativnosti. Obě uvedené tendence lze stopovat na všech jednotlivých jevech vojenské kultury, kde zasahuje nebo je zúčastněn voják. Tento fakt, totiž sklon k davovosti a k iniciativnosti, způsobuje, že se charakter našeho vojáka nezdá jednotným, celistvým, ale že působí začasťe dojmem neurčitosti, rozháranosti a nejistoty v své konečné struktuře. Tak vidíme, že na př. u vojáka jednotlivce jsou pospolu úplně vyhraněný militarismus vedle vyvinutého antimilitarismu. Jednou se z nich projeví militarismus, po druhé jeho pravý opak, aniž mezi jednotlivými projevy nebo činy byl nějaký časový rozdíl. A i u jiných jevů vojenské kultury může se zjistit stav velmi podobný, ne-li totožný. Účastí obou složek, totiž sklonem k davovosti a k iniciativnosti, není skutečně charakter našeho vojáka jednotně zbarven, není ani v jednom směru celistvě vyhraněn, avšak davové orientování jednotlivých jevů převládá a ztlumuje složku iniciativnosti, která se však na všech místech, kde to poměry jen trochu dovolí, hlásí k slovu. Charakter vojinů nemůže se nám tedy za žádných okolností jevit jednotným, určitým, poněvadž iniciativnost a davová orientace vojinova jsou za dnešních normálních poměrů namnoze v svých výsledcích protichůdné. Odtud také plyne vysvětlení (odmítneme-li všechny projevy tendenčně politicky zabarvené), proč jsou názory na našeho vojáka tak silně odchylné.

Problém davovosti.

Davovost československého vojáka je způsobována prvky objektivními, kdežto iniciativnost naproti tomu prvky subjektivními. Tím je dán také základní rys pro rozlišení obou stránek charakteru našeho vojáka. Davovost je na duševních schopnostech méně závislá,

kdežto iniciativnost právě naopak na nich buduje. Davovost je dána strukturou prostředí, v kterém se voják pohybuje, iniciativnost na-proti tomu duševním životem vojínovým. Není třeba ani zvlášť upozorňovat, že si davovost vyžaduje zcela jiné péče ve skutečném výcviku a výchově vojáka nežli iniciativnost. Ovšem proti tomuto základnímu pravidlu se v kasárnách nejčastěji, ne-li vždy — chybí.

Dav nalézáme v kasárnách ve dvou základních formách: jednak jako dav neorganiso vaný, jednak jako dav organiso vaný. Organiso vaný dav může pak mít dvě variace: je buď v stavu pasivním nebo aktivním.

Neorganiso vaný dav definuji jako volné nebo náhodné seskupení jednotlivců bez ohledu na pohlaví, místo a čas, spojených navzájem společnou vedoucí myšlenkou, citem, zájmem a p. Aplikuje-li se tato definice neorganiso vaného davu na vojáky v kasárnách, zůstávají v ní všechny znaky, jediné pohlaví sdružených jednotlivců nikoliv.

Naproti tomu je organiso vaný dav seskupení jednotlivců výběrem, přičemž příslušnost k němu je diktována, eventuálně vynucována tvůrčími činiteli, v našem případě právním řádem a ovládaným vůdcem, jenž případ od případu určuje společnou vedoucí myšlenku, společný cíl, zájem a p., jimž se teprve jednotliví členové přizpůsobují nebo je přijímají za své.

Vliv neorganiso vaného davu je závislý na společné vedoucí myšlence, zájmu nebo snaze. Jí se řídí zcela přesně jeho působení. Stává se destruktivním, je-li tendence společné vedoucí myšlenky protivojenská, nebo naopak protežuje militarismus, když společná vedoucí myšlenka nebo zájem je přízniva vojenským cílům. Jsou-li vojáci ponecháni sami sobě, bez jakéhokoliv osobního působení na ně a bez agitace, převládají společné vedoucí myšlenky a zájmy s tendencí protivojenskou. Aby však neorganiso vaný dav byl loyální k vojenské kultuře nebo jí byl dokonce nadšen, je nutno, aby naň bylo zevně působeno. Může se tak stát agitací, myšlenkovým proudem z občanské civilisace a p.

Posuzujeme-li věc všeobecně, je tedy působení neorganiso vaného davu za normálních poměrů vojenské službě nepříznivé. Přehlíží ji a podceňuje a buduje znovu spojení s prostředím, z kterého voják do kasáren přišel. Zato však v případech, kdy se společná vedoucí myšlenka nebo zájem staví do služeb vojenských cílů a programů, působí na neorganiso vaný dav právě opačně, než jak bylo dříve vykládáno. Za takového stavu — kdy neorganiso vaný dav akceptuje vojenský cíl — vynakládá a riskuje neorganiso vaný dav vše, co má, aby dosáhl vytčené mety.

Prostředí vytvořené organiso vaným davem poskytuje všechny možnosti, aby se voják jako jednotlivec, podle okolností i celé jednotky exponovaly v intencích vojenské správy, ba daleko více, prostředí vytvořené organiso vaným davem v aktivním stavu — t. j. když organiso vaný dav usiluje dosáhnouti cíle vytčeného velitelem — přímo nutí a násilně zpracovává jednotlivce a celé jednotky svým způsobem, ale vždy — a to je velmi důležité! — ve smyslu vojenské správy. Organiso vaný dav je sociologická bytost velmi nestálá, která k své existenci potřebuje vždy nezbytného impulsu a vedení, svého

vůdce. Nemá-li ho, transformuje se v sociologickou bytost trvalejší konsistence — v dav neorganisovaný. Okruh působnosti organisovaného davu je sice omezený, ale zato proniká své členy s nesmírnou intenzitou a budí v nich všechny možné city, myšlenky a stavy příznivé a stranící vojenské službě. Prostředí organisovaného davu tímto svým jednostranným působením buduje silné, stranické předsudky, které postihují každého, kdo poruší nesmluvený, ale všemi uznávaný usus. Co se však děje mimo okruh působnosti jmenovaného davu, co nespadá a nekryje se s některou jeho činností a nesměruje proti němu, je tiše schvalováno bez ohledu na to, zda je to mravně dovoleno či ne.

Organisovaný dav a jím tvořené aktivní prostředí je pilířem, o nějž se opírá celá dnešní vojenská kultura, bez něho by jí nebylo. Vytvořené prostředí má shora uvedené vlastnosti a působení jen tehdy, je-li aktivní, totiž usiluje-li převážná většina nebo všichni jeho členové o vytčený úkol. Není-li toho, přechází organisovaný dav v stav pasivní, který nemá té železné odolnosti proti rušivým snahám některých jednotlivců, které se vyskytnou, a snadno pak nastává transformace v neorganisovaný dav, jehož tendence je právě opačná tendenci davu organisovaného.

Příslušnost k organisovanému davu je vynucena různými činiteli — nejčastěji objektivními —, v našem případě právním řádem. Vyhýbatí se přičlenění k němu je spojeno s vážným rizikem. Ale pak, když už je jednotlivec členem organisovaného davu, jest jeho prostředím náležitě zpracováván a případ od případu je mu autoritativně vnucována společná vedoucí myšlenka, vytčený cíl atd. a hledí se v jednotlivci vzbudit vnitřní, resp. mravní souhlas. Stálost organisovaného davu je dána povahou tvořících činitelů, mezi nimiž mravní souhlas figuruje jako nejrozhodnější. Čím méně mravního souhlasu, tím jest organisovaný dav labilnější, nestálější, tím snáze a dříve se rozpadne při náporu v dav neorganisovaný.

Příslušnost k neorganisovanému davu závisí na osobní přítomnosti a na vnitřním souhlasu se společnou vedoucí myšlenkou nebo zájmem a p. Otázka vůdce nemá tu žádnou úlohu, neorganisovaný dav ho k své existenci nepotřebuje. Vyskytne-li se však, není ničím jiným než mluvčím společných vedoucích myšlenek, snah a zájmů neorganisovaného davu. Upadnou-li tyto myšlenky u davu v nemilost, odejde s nimi i jejich mluvčí, nedovede-li včas a hbitě předsedat.

Příslušnost k neorganisovanému davu se opírá zásadně o vnitřní, vlastně mravní souhlas, kdežto dav organisovaný jde cestou právě opačnou: seskupí členy davu prostředky snadno a lehce ovladatelnými a pak teprve, post festum, se snaží v nich vzbudit mravní souhlas. Nic však nevádí, nepodaří-li se mu to, neboť s ním nestojí ani nepadá. Dovede-li si však organisovaný dav získati mravní souhlas, znamená to pro něj volnější a trvalejší existenci, která nezaniká ani tehdy, když ostatní tvůrčí činitelé prožívají krizi.

Tím jsme si zhruba načrtli strukturu davů ve vojenském životě a nyní budeme sledovat jejich podíl v charakteru čes. mírového vojáka.

Vytkli-li jsme davovost a iniciativnost jako hlavní znaky charakteru československého vojína, je nutno, abychom alespoň na některých problémech a jevech ukázali jejich působení, aby názor o našem vojákově byl co možná správný.

Rozbor charakteru čs. vojáka.

Zhusta se vytýká našemu vojákovi, že není s dostatek oddán své vojenské povinnosti, že ji podceňuje a přehlíží, že se jí hledí vyhnouti nejen tím, že usiluje, aby byl při odvodě uznán nezpůsobilým, ale i tak, že se ná vojně „ulejvá“. Prostě, vytýká se mu antimilitarismus. Ve zcela jiném světle se nám objeví tato otázka, sledujeme-li a rozbíráme-li jednotlivé konkrétní případy antimilitarismu. Na první pohled vytušíme, že mezi jevy antimilitaristickými, totiž takovými, které usilují o odstranění armády nebo jejích některých částí, jsou dva druhy: jedny, které jsou jimi jen podle formy, a druhé, které jsou antimilitaristickými podle obsahu. Běžně se naprosto nerozlišují, a tak je mnohdy pokládána na př. za projev antimilitarismu i vojákova nadávka, která však bývá vyslovována ze všech možných důvodů, jen ne ze zásadního odporu proti vojenské službě. Veřejně mínění často přehlíží rozdíl mezi oběma druhy oněch zjevů, čímž se mu ovšem jeví náš voják silně antimilitaristický. Respektuje-li se však rozdíl mezi oběma druhy antimilitaristických zjevů, objeví se nám, že možno za protivojenské jevy pokládat jen ty, které svým obsahem a ne formou k tomu směřují. Ve vojenském životě však značně převládají formální jevy antimilitaristické: forma jejich, vnější projev, je sice namířen proti vojenské službě, avšak příčinou není antimilitaristické smýšlení, nýbrž nějaký konflikt, nespokojenost a p. v kasárním prostředí. Odstraní-li se tyto příčiny, což není nikdy nesnadné, zmizí i „antimilitaristické“ smýšlení vojínovo. Tento druh protivojenských jevů se projevuje nejčastěji kritikou, nadávkou, ironií a p. Je to antimilitarismus slov a planého povídání, který takřka nikdy nevyvodí důsledků ze svých úvah. Obavu působí jejich úžasná rozšířenost, neboť není snad ani jediného vojáka, který by občas nenadával, nekritisoval, nevyhrožoval a neironisoval. Obava je do jisté míry nemístná, neboť hromadnost těchto jevů způsobuje neorganizovaný dav, který se v rámci davu organizovaného v kasárnách vytvoří. A tu jsme v jádru věci. Neorganizovaný dav s ochotou přijímá a zpracovává všechny popudy jednotlivými členy davu předložené, zveličuje je, vtiskuje je i ostatním, přímo nezúčastněným. Tak se stane, že konstatujete u vojáků nespokojenost s vojenskou službou, ale nespokojenost nemohoucí, neschopnou činu a pomocné akce, nespokojenost slov a nadávek. Množství stížností, ať už na materiální poměry v kasárnách, na osobní zacházení, na zbytečné šikanování nebo na nerozumnou výchovu a p. často důvodně vznesených, se působením neorganizovaného davu sice rozšíří, ale diskvalifikuje. Stížnosti se podstatně zjednoduší, v svých některých částech zveličí, ale již nestojí za nimi jednotlivci, nýbrž dav, který ve vojsku přestává na slovech a nadávkách a dál se naprosto nedostane. Stížnosti zbaví konkrétnosti, zevšeobecňuje je, ale neusiluje o nápravu. Je proto těžko udělat si z projevů vojáka správný obraz kasárních poměrů.

Druhá kategorie antimilitaristických jevů má nejen formu, ale i obsah protivojenský. Jednotlivec je při nich zúčastněn plně svou individualitou s plným vědomím odpovědnosti a pramení se z odporu proti vojenské službě nebo alespoň proti některé její části. Dav se těchto případů nesnadno zmocňuje, zůstávají v evidenci jednotlivce. Pozbývají davového charakteru, zato však jednotlivcova iniciativa je dominující. Vlastní projev antimilitarismu se neděje sice převážně slovem, ale činem. Nastupuje vědomá sabotáž místo „ulej-

vání“ a hledají se všechny možné cesty a cestičky, jak se zbavit vojenské služby.

Jinou, dosud dobře neujasněnou otázkou vojenského života jsou mravní dispozice jednotlivých vojáků. Politikové a vojevůdcové světové války nestačí v proslovech a v řečích zdůrazňovat nutnost mravní kvalifikace vojáků. Působení mravních činitelů není však tak přímočaré, jak se obvykle předpokládá. Stačí kratičká úvaha: co by bylo z armády, kdyby každý její člen přiváděl k platnosti své subjektivní mínění, svá mravní stanoviska? Každý přizná, že by šlo k zániku. Mravní kvalifikace vojáka a jeho subjektivní mínění hrají ve vojsku úlohu podřadnou, ale tím není řečeno, že je bez důležitosti. Na počátku úvahy při popisu vzniku davů jsme upozornili, že má-li organisovaný dav pasivní tak, jak jej zformuje branný zákon, přejítí v organisovaný dav aktivní, že je k tomu potřeba subjektivního resp. mravního rozhodnutí. Pak teprve organisovaný dav nabývá své žádoucí povahy, je trvalejší konsistence a úkol na něj vznesený vykonává mnohem snadněji a lehčeji a snáze překonává nepříznivé poměry, vyskytnou-li se. Je však nutno připomenout, že vojákův mravní souhlas, aby se stal členem aktivního organisovaného davu, zůstává v platnosti i tehdy, když jako člen davu koná projevy a činy, ke kterým by mimo rámec davu nikdy nepřistoupil. Voják dává subjektivní rozhodnutí (mravní souhlas) pro účast v organisovaném davu aktivním buď zcela svobodně, nebo je k tomu tlakem sociálního a davového prostředí donucen. Dav vojáků unifikuje, stírá individuální rozdíly, aby byla masa vojáků stejnorodá a lehčeji ovladatelná. Mravní kvalifikace vojáků zaručuje však jistou pružnost vojenského systému, snadnější překonávání obtíží, kde by jinak organisovaný dav prožil jistě krizi. Tento znak je u československého vojáka rozvinut v iniciativnosti. Bohužel, není této spontánní sociální síly v kasárním prostředí vždy dostatečně využito, právě naopak, mnohdy se přehlíží a nepočítá se s ní, k značné škodě československé armády.

Stejný obraz poskytuje výchova ke kázni a kázeňské jevy samy. I zde můžeme bezpečně rozeznat oba znaky našeho vojáka. Ovšem davovost, která je ovladatelnější a dosažitelnější, je všemi silami protlačována do popředí a také si toto místo dosud s úspěchem uhlátila. Naproti tomu iniciativnost má v kasárním prostředí pole působnosti daleko omezenější a není jí věnována náležitá pozornost. Náboženské cítění, politické přesvědčení, vzdělání a charakter vojáka jsou davem a jeho prostředím setřeny a zatlačeny do pozadí. A podaří-li se přece vojákovi s velkým úsilím své náboženské přesvědčení, charakterovou vyspělost atd. udržet, stávají se mu zdrojem nepříjemností a s vojenského hlediska ho někdy téměř diskvalifikují.

Poslušnost vojáka, jako jev hromadný se stejnými variacemi, průběhem a homogenností, přes nepopiratelné individuální rozdíly ukazuje na davový původ. Iniciativní projevy kázně, ať už oddanosti nebo vzdoru, přesto, že se vyskytují hromadně, jsou navzájem velmi rozdílné a závislé na individualitě vojáka.

„Ulejšování“, které bylo mistrně zachyceno Haškem v Švejkovi a které je dnes mylně považováno za důležitý znak českého vojáka, také nese davové znaky. „Ulejšování“ považuje voják za něco zcela samozřejmého, ale neví sám, proč tak činí. Ani mu nepřináší nic zvlášť příjemného. Vojáci se po něm cítí stejně unaveni, depřimováni, a uvažují-li o něm dodatečně, odsuzují je, ale při nejbližší příležitosti se „ulejšou“ od zaměstnání zas.

Tvrdost, hrubost a sprostota čiší i dnes z vojákových slov, vět i činů, a má-li se vyjadřovat a jednat jemněji a slušněji, musí vyvinout značnou sílu, aby tento sklon překonal.

*

Při davu neorganisovaném i při organisovaném davu aktivním je charakteristickým znakem skupinového jednání *davovost*, jež se vyskytuje také, ovšem v stavu nevyhraněném a neuceleném, i v jednání organisovaného davu pasivního. V kasárním prostředí se pak jednotlivec-voják uplatňuje jen prostřednictvím některé z uvedených skupin anebo davů, a proto lze *davovost* pokládat za základní znak vojáka vůbec. Voják, který je členem některého ze jmenovaných davů, jednal by pravděpodobně, kdyby byl osamocen anebo chráněn před vlivem davu, zcela jinak, než jak jedná a myslí jako člen některého davu. Jednání jeho je tedy vlastně jednáním a myšlením neosobním. Subjektivní stránka vojáka je zatlačena do pozadí a hraje v davových zjevech úlohu naprosto podružnou. Davová orientace vojínova je původu čistě kasárního a s občanským životem nikterak nesouvisí. Davové zjevy, které se u záložního vojína objeví v občanském životě, jsou docela jinak specifikovány, neboť tam se nevyskytují davy v takové převaze a kombinaci jako v prostředí kasárním. Davovost vojáků se projevuje v zjednodušování problémů předložených k řešení, nesnese komplikovanosti, neboť se nedovede dobře orientovat. Není-li jí předložen problém ve formě snadno chapatelné a vykonatelné, zjednoduší si jej, i kdyby jej úplně skreslil. Nedovete čekat, mezi rozhodnutím a výkonem nepřeje si žádné časové mezery, vše musí jít ráz naráz. Přechází až do stavu předrážděnosti, citového přepětí, ale zato do jednání vkládá veškeru energii bez rozvahy a bez ohledu. Individualita vojínova mizí nebo je silně omezena a okleštěna a spoléhá v myšlení na jiné, resp. na vůdce, v jednání pak očekává impuls, rozkaz a spoluúčast davu, v jehož rámci jediné dovede se uplatnit. Davový typ vojáka nesnese osamocení.

Davovost davu neorganisovaného je reakcí na příčiny, které jsou obsaženy v zjevech jakéhokoli původu a které působí na členy neorganisovaného davu, dávající tak vzniknout společné vedoucí myšlence. Je to spontánní sociální síla, neregulovaná bystřina, jež s mladistvým nadšením, ale bez potřebné zkušenosti a ostřílenosti skutečňuje své stanovisko. Vůdce davu neorganisovaného může být jen ve službách společné vedoucí myšlenky, ale nemá na její průběh valného vlivu.

Davovost davu organisovaného aktivního je uměle vzbuzovaná sociální síla. Není tedy spontánní jako u davu neorganisovaného, ale naopak, a v tom tkví její přednost s hlediska vojenské kultury, lze ji uměle vzbudit objektivními ovladatelnými vlivy (právní nařízení, moc, subordinace atd.) a lze ji použít k snazšímu dosažení cíle vytčeného velitelem. Prostě, nahromadí se potřebné objektivní podmínky a jimi se hledí dosáhnout davovosti organisovaného davu.

Rozdíl davovosti davu organisovaného aktivního a davu neorganisovaného tkví tedy jen v původu, neboť první je vzbuzována uměle, kdežto druhá vzniká spontánně, ale vlastní podstata projevu davovosti je totožná.

Davovost je vzbuzována prvky objektivními, vnějšími činiteli, kteří nejsou na vojákově přímo závislí. Iniciativnost jednání a myšlení u našeho vojáka má základ v činitelích subjektivních, na př. v mravních dispozicích a p. Mluví-li o iniciativnosti vojákově, mám na mysli takové jevy, taková jednání a rozhodnutí, ke kterým nebyl z vnějšího prostředí dán žádný impuls, na př. rozkaz představeného a p. Je to tedy akční schopnost našeho vojáka, schopnost samostatného rozhodování v jednání a v myšlení. Setkáváme se s ní u našeho vojáka takřka na každém kroku, ale nacházíme ji nejčastěji v začátečním stadiu nerozvinutou, nevyhraněnou a nalezneme poměrně jen málo případů, v nichž by iniciativnost myšlenky a činu byla provedena do důsledků. Většina jevů, které vznikly z iniciativního rozhodnutí vojakova, v zárodku nebo dříve než mohly dospět konečné fáze, konečné formulace, zase zaniká, aniž se nějak zvlášť v kasárním životě uplatnily. Více než u Čechů vyniká tato okolnost u Slováků. U nich jsou iniciativní projevy a činy do té míry ztlumeny a zatlačeny do pozadí davovými jevy, že jen s patrnou námahou můžeme je z projevů a činů slovenského vojáka vyanalyzovat.

Sledujme jeden typický jev iniciativnosti našeho vojáka, abychom si mohli utvořit jasný obraz věci. Naše občanské prostředí nestraní vojenské službě, spíše naopak. A přece se nováčkové — kteří přicházejí z tohoto občanského prostředí do kasáren — nedívají na vojenskou službu skrz prsty, neodsuzují ji a priori. Naopak shledáváme, že převážná většina nováčků zaujímá k přesunční službě stanovisko kladné. Hledí si s úžasnou poctivostí své práce — i když není úspěch vidět —, vykonávají přidělené i nepřidělené úkoly, jak jen nejlépe mohou. Jejich jednání a myšlení — pokud se vztahuje k přesunční službě — nese patrné stopy důvěřivosti a poctivosti ke kasárnímu prostředí. Po čase však najdeme, že důvěra v přesunční službu zmizela a že voják orientuje svůj poměr k ní jinak. Pozorovaný jev se nedá vysvětlit strachem před trestem ani působením nového, neobvyklého prostředí. Výklad s těchto hledisk by byl neudržitelný.

Iniciativa myšlení a jednání vojinů kotví mimo kasární prostředí, vyrůstajíc přímo z prostředí občanského a z duševního života vojakova. V kasárním prostředí není pro ni příhodné půdy. Příčin, které vojákovu iniciativu budí k životu, je skrovný počet a přesto ještě závisí na charakterové vyhraněnosti představeného, na jeho výchovném systému a p. Není o ni valného zájmu, a přece, kde je to jen trochu možné a bez vážnějšího rizika, tam voják hledí iniciativně jednati stůj co stůj. Tak vidíme na př., že jeho iniciativního rozhodnutí, mravního souhlasu, je třeba, aby se stal členem organizovaného davu aktivního. V případech, které jsou složité a u nichž představený nemohl jejich průběh předvídat, neočekává rozkazů, ale uplatňuje své názory a schopnosti. Iniciativnost je povahy daleko stálější a postrádá náladovosti a dobrodružnosti davové orientace vojínovy. Individualita jednotlivce hledí se uplatnit v největším možném rozsahu, spoléhá na sebe, proráží se svými námitkami a silně odporuje poručníkovaní. Je schopna práce vytrvalejší, ale nedovede ze sebe vydat v jednotlivém případě tolik, kolik by vydala davovost vojáků. Davovost části členů formace nebo davu dovede s sebou strhnout v podnikaných akcích většinu příslušných vojáků, čehož však iniciativa za žádných okolností nesvede, leda zase jen v prostředí davovém.

Tomu, aby iniciativnost rozhodně zabarvila typ našeho vojáka, zabraňuje davová povaha kasárního života. Mírové období nemůže za daného stavu věci nikterak zvlášť působit na našeho vojáka ani v tom neb opačném smyslu. Davovost je specifickým znakem vojáků vůbec, tedy nejenom vojáka československého, kdežto iniciativnost dává tomuto všeobecnému znaku zabarvení charakteristické právě pro vojáka našeho. Z typu našeho vojáka nelze vytlačit úplně ani jednu ani druhou složku, obě potrvají vedle sebe a budou spolu určovat jeho charakter, při čemž davovost má zaručenou převahu.

Poručík Jiří TRETJAKOV:

Boje ruské armády na Kavkaze a v Armenii za světové války (1914—1918).

Věnováno světlé paměti velkoknížete Nikolaje Nikolajeviče,
vrchního velitele ruských armád.

Koncem roku 1914 byla válečná situace Ruska zkomplikována náhlým vstupem Turecka do války. Jak známo, chování Turecka k Rusku bylo nanejvýše podezřelé již od prvních dní evropského konfliktu. 31. července započata tajně mobilisace turecké armády. Opevnění a minová pole Bosporu a Dardanel byla doplněna a zesílena za vedení německých důstojníků, zvláště generálů Goltzpaši a Limana von Sanderse. Turecké loďstvo bylo uvedeno německým admirálem Souchonem (vlajka na křižníku-dreadnoughtu Sultan Yavouz Selim ex Goeben) a Ussedom-pašou do válečného stavu. Turecko nyní víc a více upadalo do osidel Německa, a snad jediný ministr financí Džavid bej zůstával přítelem Trojdohody.

30. září Turecko prohlásilo uzavření Dardanel a odmítlo je otevřít.

29. října přepadlo turecké loďstvo ve smyslu důvěrného rozkazu německé admirality (zcela podle vzoru Japonců v noci s 8. na 9. února 1904) ruské přístavy: Oděsu, Sevastopol, Feodosii a Novorossijsk, kde potopilo některé lodě.

Jakmile dostala ruská vláda zprávy o přepadení ruského pobřeží a loďstva tureckým loďstvem, ihned přerušila diplomatické styky s Tureckem (31. října). Příkladu Ruska následovaly i ostatní dohodové státy příštího dne.

Pro Rusko nebyla tato válka neočekávaná, naopak počítalo s její možností již od prvních dní světové války. Avšak přes to podle plánu velkoknížete Nikolaje Nikolajeviče, vrchního velitele ruských armád, byly ponechány na Kavkaze jen tyto jednotky:

1. kavkazský sbor (20. a 39. divise); 66. pěší divise, 2. kavkazská střelecká brigáda; 1. a 2. plastunské (pěší kozácké) brigády, a konečně 1. a 2. kavkazské kozácké divise. Úhrnem 68 praporů, 48 sotní (kozáckých eskadron) a 184 děl; celkem kolem 100.000 mužů. Tyto síly tvořily kostru kavkazské armády podřízené přímo místokráli Kavkazu generálu-adjutantu hraběti Voroncovu-Daškovovi, který měl pravomoc velitele skupiny armád „fronty“, takže měl úplnou svobodu ve výběru prostředků k útoku i obraně.